

กระบวนการเรียนรู้ในการจัดการขยะของโรงเรียน:

กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านกิโลสาม ตำบลท่าแยก

อำเภอเมืองสาระแก้ว จังหวัดสาระแก้ว

SCHOOL WASTE MANAGEMENT;

THE LEARNING PROCESS:

A CASE STUDY OF

BAN KILO SAM SCHOOL , THAILAND *

ว่าที่ร้อยตรีหญิงน้องนุช เก้าลีม**

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษา กระบวนการเรียนรู้และปัจจัยที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสามรวมทั้งศึกษาการมีส่วนร่วมของโรงเรียน และชุมชนในการจัดการขยะตลอดจนผลที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะในโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสามทำการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) การสัมภาษณ์ย่างมีโครงสร้าง (Structured Interview) และไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) การสัมภาษณ์เชิงเจาะลึก

(In-depth Interview) และการจัด สันนากลุ่ม (Focus Group) ทำการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเหลี่ยม (Triangulation) และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลจากการศึกษาพบว่ากระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะในโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสามแบ่งออกได้เป็น 5 ขั้นตอน คือ การรับรู้และตระหนักในปัญหา การคิดวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดแนวทางแก้ปัญหา การดำเนินการแก้ไขปัญหาและการประเมินผล การแก้ไขปัญหา ในส่วนของการศึกษาลักษณะการเรียนรู้การจัดการขยะของนักเรียนโรงเรียนบ้านกิโลสาม พบร่วมกับการเรียนรู้ในการจัดการขยะของนักเรียนเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในระบบโรงเรียนและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิต

*วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตร์มหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

**นิสิตหลักสูตรสังคมศาสตร์มหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

นอกจากนี้จากการศึกษายังพบว่ารูปแบบกระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสามมีความสอดคล้องกับทฤษฎีองค์การเรียนรู้ของ Peter M. Senge ตามหลักการสำคัญ 5 ประการคือความสามารถส่วนบุคคล (Personal Mastery) ภาพจำลองความคิดหรือกรอบความเชื่อ (Mental Model) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (Team Learning) และวิธีคิดกระบวนการระบบ (Systems Thinking) และเมื่อทำการศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการขยะ พบร่วมกับที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้คือ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ บทเรียน การแข่งขันปัญหาร่วมกันในอดีต หลักการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน รูปแบบการบริหารงานของโรงเรียนควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ การมีส่วนร่วมสนับสนุนของบุคลากรในกิจกรรมด้านต่างๆ และแรงจูงใจที่ได้รับในส่วนของการศึกษาการมีส่วนร่วมของโรงเรียน และชุมชนในการจัดการขยะในโครงการธนาคารขยะ ผลการศึกษาพบว่ามีความสอดคล้องกับรูปแบบการมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff ซึ่งได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ลักษณะ คือการมีส่วนร่วมตัดสินใจ (Decision Making) การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ (Implementation) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) และเมื่อผู้วิจัยทำการศึกษาผลประโยชน์ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะในโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสาม พบร่วมกับรูปแบบที่เกิดขึ้นแบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน คือด้านนักเรียน ด้านโรงเรียน และ ด้านชุมชนและครอบครัว

โดยด้านนักเรียนก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างอัตลักษณ์ที่พึงประสงค์ ทำให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และองค์ความรู้ด้านการจัดการขยะและทำให้เกิดเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ในด้านโรงเรียน ก่อให้เกิดประโยชน์ในการก่อเกิดนวัตกรรมในการสร้างกระบวนการเรียนรู้และ นวัตกรรมในการแก้ปัญหาขยะ และมีงบประมาณสำหรับสนับสนุนการเรียนการสอน ในด้านผลประโยชน์ ต่อชุมชนและครอบครัว ก่อให้เกิดประโยชน์ในการทำให้ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ดีและทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีเงินทุนหมุนเวียนที่ได้จากการฝึกอบรมทรัพย์ชั่งส่งผลต่อความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้

ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้คือ กระบวนการเรียนการสอนของครู ได้สร้างบทเรียนที่เน้นประสบการณ์จริง โดยครูออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติเพื่อสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์และกิจกรรมนั้นเป็นกิจกรรมที่มี วิธีการมองหาคุณค่าจากสิ่งที่เป็นปัญหาร่วมทั้งในการสร้างวิสัยทัศน์เรื่องใดๆ ก็ตาม ครูได้ทำการสร้างวิสัยทัศน์ด้วยการทดลองให้นักเรียนเห็นจนประสบผลสำเร็จเป็นรูปธรรมและมีกิจกรรมในเชิงปฏิบัติอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ข้อเสนอแนะในการวิจัย โรงเรียนต่างๆ ที่สนใจนำข้อค้นพบไปดำเนินการ ควรดำเนินการภายใต้แนวทางการดำเนินงานดังนี้ จัดให้มีการเรียนรู้ในรูปแบบเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้ในการดำเนินงานด้วยการจัดเป็นพื้นที่ สถานะและสำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อสร้างประสบการณ์เรียนรู้ร่วมกันรวมทั้งผู้บริหาร โรงเรียนควรเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงในเรื่องต่างๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับโรงเรียน

และชุมชน นอกจากนี้ครุครวจัดการเรียน การสอนที่เน้น บทบาทของนักเรียน โดยการสอน ด้วยการฝึกปฏิบัติจากประสบการณ์จริง โดยจัด ให้มีการศึกษาค้นคว้า คิดวิเคราะห์ ลงมือปฏิบัติ และสรุปองค์ความรู้ด้วยตัวนักเรียนเอง

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนรู้/ การจัดการขยะ/ โรงเรียนบ้านกีโลสาม

ABSTRACT

This study investigated the learning process and supportive factors of the waste management of the Ban Kilo Sam School and investigated of the participation of the school and communities in disposing of waste and the consequences of the learning process of the waste management in the waste bank project of Ban Kilo Sam School. Qualitative research was used. Data collection was by participation observation, non-participant observation, structured interview, unstructured interview, group interview, in-depth interview and focus group. A triangulation method was used in checking data and content analysis was employed in data analyses.

It was found that the learning process of waste management (LPWM) of the Ban Kilo Sam School was divided into 5 steps, i.e. the perception and awareness of the problems, the problem analyses, setting solutions, the implementations and the evaluations. In relation to the nature of the LPWM of the Ban Kilo Sam School, it was found that learning how to dispose of wastes of students originated in the school system and in the life course. It was additionally

found that the module of the nature of the LPWM of the Ban Kilo Sam School corresponded with the theory of Peter M. Senge based on 5 principles, i.e Personal mastery, mental model, shared vision, team learning and systems thinking. When supportive factors of LPWM were investigated, it was found that they were models of the course outlines facilitating learning, lessons encountering the past problems, principles of participatory working between the school and the communities, the model of the school administration, support from the government sectors, the shared support of personnel in different activities and motivations. In the studies of the participation of the school and the communities in disposing of wastes in the project of the waste bank, it was found that it corresponded with the participatory model of Cohen and Uphoff, which was divided into 4 characteristics, i.e. Shared decision-making, shared implementation shared benefits and shared evaluation. When the shared benefits gained from the LPWM in the project of the waste bank of Ban Kilo Sam School were investigated, it was found that they were benefits for students, the school and the communities and the families. In respect to the students, it offered the desired identity helping the students to gain the learning process and knowledge repertoire of the waste management and the networks to exchange both external and internal learning. Regarding the school, it created innovations in building the learning process and the innovation of handling

waste. Moreover there are budget for supporting education. The benefits for the communities and the families were a good environment and the equipment of villagers with cash flows from savings and the self sustainability.

Findings in this research were that there was a learning process of teachers creating lessons emphasizing actual experiences. Teachers designed activities for students to implement building desired attributes. Those activities were ones show its how to find values from problematic things including building any setting visions. The teachers set real-time experimentation till they tangibly achieved with regular practical activities without fail. The one who is interested in learning process should adjust the process as the following recommends which are the school organize the learning exchange model to fulfill different affairs by designing the public spaces for all involved to build common learning experiences. Also, the school administrators should be leaders of change entailing benefits for their school and their communities. In addition, the teachers should organize learning emphasizing student roles by real-time experimentation and design research, analyses, implantation and synthesis by the students themselves.

KEY WORDS: LEARNING PROCESS/WASTE MANAGEMENT /BAN KILO SAM SCHOOL

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

จะเป็นปัญหาที่นับวันจะมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นในสังคมปัจจุบันจากปริมาณขยะที่เกิดขึ้นทั่วประเทศภาครัฐต้องเสียค่าใช้จ่ายประมาณปีละ 7,000–10,000 ล้านบาทในการเก็บขยะและกำจัดขยะที่เกิดขึ้น (สังคมไทยกับการจัดการ ขยะ, 2548, หน้า 1) ปัญหานี้จะไม่มีวันหมดไปหรือบรรเทาบางลงถ้ากระบวนการจัดการขยะไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอและประชาชนยังมองไม่เห็นถึงความสำคัญของปัญหาต่อคนจนยังไม่มีจิตสำนึกในการแก้ปัญหานี้ให้เกิดขึ้น ดังนั้นการสร้างจิตสำนึกในการจัดการขยะนี้จึงควรเริ่มตั้งแต่วัยเด็กเพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีในการจัดการขยะให้เกิดขึ้นซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นไปอย่างถาวรอันจะส่งผลต่อการแก้ปัญหานี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อคิน รพีพัฒน์, 2548, หน้า 6)

โรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นในตัวเด็กซึ่งเด็กในช่วงวัยประถมศึกษาจะมีลักษณะพัฒนาการทางสติปัญญาที่เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเด็กจะมีความก้าวหน้าทางด้านความคิดความเข้าใจและการหาเหตุผลเพื่อมาอธิบายสิ่งต่าง ๆ ให้ถูกต้องมากขึ้นดังนั้นการแก้ไขปัญหานี้จึงควรเกิดจาก การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถสร้างให้เด็กมีความเข้าใจถึงสภาพปัญหานี้ของขยะที่เกิดขึ้น

โรงเรียนบ้านกิโลสามเป็นโรงเรียนประถมศึกษานาดเล็กตั้งอยู่ในตำบลท่าแย อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้วเขต 1 สามารถจัดการให้ปริมาณขยะในโรงเรียนและชุมชนลดลงสภาพแวดล้อมของชุมชนและบริเวณพื้นที่สาธารณะของชุมชนมี

ความสะอาดมากขึ้นการดำเนินการอย่างเป็นลำดับขั้นตอน และต่อเนื่องทำให้เกิดรูปแบบของการแก้ปัญหาและพัฒนามาเป็นโครงการธนาคารขยะขึ้นในโรงเรียนซึ่งเกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และความร่วมมือร่วมใจระหว่างโรงเรียนและชุมชนทำให้โครงการธนาคารจะประสบความสำเร็จในการลดปริมาณขยะลงได้มากและขยายผลอย่างต่อเนื่องสามารถบูรณาการเข้ากับโครงการสังคมสมัครพัฒนาเพื่อพัฒนาคุณธรรมครอบครัวของชีวิตทำให้โรงเรียนมีกองทุนสวัสดิการกองทุนการศึกษาและอื่น ๆ ซึ่งส่งผลต่อความสามารถพัฒนาของโรงเรียนและชุมชน

จากความสำเร็จของโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสานดังกล่าวทำให้ผู้วัยรุ่นสนใจศึกษากระบวนการ! รู้ว่าการจัดการขยะที่เกิดขึ้นเพื่อศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และผลที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว รวมทั้งปัจจัยที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสาน โดยผลจากการศึกษาดังกล่าวผู้วัยรุ่นคาดหวังว่าจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ในการจัดการขยะซึ่งจะนำไปสู่แนวทางในการดำเนินงานในโรงเรียนอื่น ๆ เพื่อสร้างการเรียนรู้และขยายผลเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสาน

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะในโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสาน

3. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชนในการจัดการขยะในโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสาน

4. เพื่อศึกษาผลที่เกิดจากการกระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะในโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสาน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษา กระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะในโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสาน หมู่ 12 ตำบลท่าแยก อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจึงต้องมีการเตรียมตัวเบื้องต้นก่อนลงภาคสนาม โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารทั้งจากงานวิจัย บทความ วารสาร หนังสือต่างๆ และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่มีเนื้อหาและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะ จากนั้นผู้วิจัยจึงทำการศึกษาด้วยการเข้าไปอยู่ร่วมกับชาวบ้านในชุมชนเป็นระยะเวลา 4 เดือน และได้ใช้วิธีการต่างๆ ของการวิจัย เชิงคุณภาพเข้ามาทำการศึกษาและเมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลครบถ้วนตรงตามเป้าหมายแล้วจึงได้เขียนร่างรายงานการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากนั้นผู้วิจัยได้นำร่างรายงานการวิจัยที่เขียนเสร็จเรียบร้อยไปให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stake holders) ได้ทำการตรวจสอบเนื้อหารายละเอียดของข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้รายงานการวิจัยที่ทำการศึกษามีความถูกต้องสมบูรณ์และครบถ้วนตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ทุกประการ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ที่ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบไปด้วยประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการคือผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกองค์กรบริหารตำบลหมู่ 12 ผู้บริหาร โรงเรียนและคณะครุ โรงเรียนบ้านกิโลสารามคณะกรรมการสถานศึกษา เด็กนักเรียนซึ่งประกอบไปด้วยนักเรียนที่เรียนอยู่ในปัจจุบันและเด็กนักเรียนที่จบการศึกษา เมื่อปีการศึกษา 2548 ไปแล้วผู้ปักครองนักเรียนที่เรียนอยู่ปัจจุบันพระภิกษุ ประชาสัมพันธ์ หมู่บ้านคณะกรรมการธนาคารชุมชนและสมาชิกธนาคารชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการเชิงคุณภาพหลาย ๆ วิธีการร่วมกันดังนี้

1. การวิเคราะห์เอกสารเพื่อเป็นการวิเคราะห์หาข้อมูลเบื้องต้นที่จะใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษา

2. การสังเกตการณ์ ผู้วิจัยใช้การสังเกตการณ์ใน 2 รูปแบบ คือ การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participate Observation) และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participate Observation)

3. การสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) การสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (Structured Interview) การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) และ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

4. การจัดstanทนาภกถุ่ม (Focus Group)

ผลการวิจัย

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ การจัดการชุมชนของโรงเรียนบ้านกิโลสาราม ผู้วิจัยได้ทำการเสนอผลการศึกษาโดยแบ่งออกเป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. บริบทของชุมชนบ้านกิโลสาราม

ชุมชนบ้านกิโลสารามมีพื้นที่ตั้งอยู่บริเวณหมู่ที่ 12 ต.ท่าแยก อ.เมืองสาระแก้ว จ.สาระแก้ว ปัจจุบันมีจำนวน 195 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 879 คน แยกเป็นชาย 443 คน หญิง 436 คน โดยประชากรส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงานมีอายุประมาณ 30 ปีขึ้นไป สังคมและทางเศรษฐกิจของชุมชนพบว่า อดีตประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก แต่ปัจจุบันมีการประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น

2. บริบทของโรงเรียน

2.1 ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนบ้านกิโลสาราม

โรงเรียนบ้านกิโลสารามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสาระแก้ว เขต 1 ตั้งอยู่หมู่ที่ 12 บ้านกิโลสาราม ตำบลท่าแยก อำเภอเมืองสาระแก้ว จังหวัดสาระแก้ว เริ่มก่อตั้ง เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2522 โดยผู้ปักครองนักเรียนและประชาชนชาวบ้านกิโลสารามได้ร่วมกันสร้างขึ้น เปิดทำการสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2522 ผู้บริหารโรงเรียนตั้งแต่ เริ่มก่อตั้งโรงเรียนจนถึงปัจจุบันมีจำนวนทั้งสิ้น 9 คน สำหรับผู้บริหารโรงเรียนคนปัจจุบัน คือ นายโภมล จันทวงศ์ ย้ายมาดำรงตำแหน่ง ตำแหน่งครูใหญ่ เมื่อวันที่

15 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 ปรับตัวแห่งเป็นอาจารย์ใหม่ เมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2540 และปรับตัวแห่งเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ปัจจุบันโรงเรียนบ้านกิโลสามเป็นโรงเรียนขนาดเล็กเปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นประถม ศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนนักเรียน 88 คน บุคลากรครุจำนวน 5 คน

2.2 รูปแบบการทำงานของโรงเรียนกิโลสามรูปแบบการทำงานของโรงเรียนบ้านกิโลสามเป็นการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมโดยมีแนวคิดในการบริหาร คือ “ลดความกดดันเพิ่มแรงจูงใจและแชร์ความคิด”

2.3 พัฒนาการของโรงเรียนบ้านกิโลสามโรงเรียนบ้านกิโลสามประสบกับปัญหาที่รุนแรงมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งทั้งปัญหาที่เกิดจากโรงเรียนและปัญหาที่เกิดจากชุมชน อาทิ เช่น ปัญหาชุมชนไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษา ปัญหานักเรียนมีพฤติกรรมก้าวร้าวติดยาเสพติด และเล่นการพนัน เป็นต้น โรงเรียนได้ดำเนินการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นร่วมกับชุมชนอย่างเป็นลำดับขั้นตอนโดยมายืนพื้นที่ในการร่วมกันของโรงเรียนและชุมชนสามารถสรุปพัฒนาการของโรงเรียนโดยจำแนกตามช่วงระยะเวลาได้ดังนี้

ระยะที่ 1: ระยะเริ่มก่อตั้งโรงเรียน (พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2527) ในระยะเริ่มแรก ชาวบ้านกิโลสามได้ร่วมแรงร่วมใจกันก่อตั้งโรงเรียนบ้านกิโลสามขึ้นมา เพื่อให้เป็นที่ศึกษาเด่นเรียนของบุตรหลาน โดยในช่วงแรกโรงเรียนบ้านกิโลสามเป็นสาขาของโรงเรียนบ้านหนองเตียน และดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามปกติ

ระยะที่ 2: ระยะการคงสภาพการเรียนการสอน (พ.ศ. 2527 – พ.ศ. 2538)

โรงเรียนต้องประสบกับปัญหาที่ไม่อยู่ในสภาพจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากนักเนื่องจากผู้บริหารที่เข้ามาใหม่ส่วนใหญ่คำรับตัวแห่งรักษาการขาดแคลนบุคลากรครุจำนวนนักเรียนที่เข้าศึกษาลดลงมาก ทำให้โรงเรียนบ้านกิโลสามเป็นหนึ่งในโรงเรียนอยู่ในแผนยุบเลิกโรงเรียนของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

ระยะที่ 3: ระยะการฟื้นฟูปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและปฏิรูปโรงเรียน (พ.ศ. 2538 - พ.ศ. 2542) ระยะนี้ถือเป็นยุคแห่งการปฏิรูปและเปลี่ยนแปลงเพื่อการฟื้นฟูการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยในช่วงเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2538 - 2542 โรงเรียนได้ร่วมกับชุมชนจัดทำกิจกรรมต่างๆ ที่หลากหลายเพื่อเน้นการฟื้นฟูและพัฒนาโรงเรียนทำให้จากสภาพโรงเรียนที่เดิมอยู่ในแผนการยุบเลิกโรงเรียนของหน่วยงานต้นสังกัดได้พัฒนามาเป็นโรงเรียนต้นแบบของชุมชน และโรงเรียนในพื้นที่อำเภอเมืองสระแก้ว และส่งผลให้โรงเรียนได้รับรางวัลชนะเลิศโรงเรียนประถมศึกษาร่วมใจด้านกิจกรรมสุกิจ ระดับอำเภอและรางวัลชนะเลิศอันดับที่ 2 ในระดับจังหวัด

ระยะที่ 4: ระยะแห่งการปฏิรูปแนวคิด พัฒนาและบริการสังคม (พ.ศ. 2543 - พ.ศ. 2544) หลังจากชุมชนและโรงเรียนร่วมกันพัฒนาโรงเรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายทำให้โรงเรียนเริ่มมีความพร้อมและมีประสบการณ์ด้วยตนเองมากขึ้น จึงได้มีการจัดกิจกรรมพัฒนาพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้วยการปรับแนวคิดของคนในชุมชนและโรงเรียนที่เข้ามาร่วมกิจกรรม นอกจากนี้โรงเรียนยังได้เข้าไปช่วยพัฒนานักเรียนของโรงเรียนต่าง ๆ และเข้าไป

พัฒนาสังคมในชุมชน หน่วยงานและสถาบัน การศึกษาหลายกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ดังแต่ระดับโรงเรียนถึงมหาวิทยาลัย และระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด จนถึงภูมิภาคตะวันออก หลังจากที่โรงเรียนได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาส่งผลให้โรงเรียนได้รับคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนต้นแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนต้นแบบการจัดการเรียน การสอนเกษตร ธรรมชาติพอเพียง โรงเรียนต้นแบบการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนคุณธรรม และ โรงเรียนได้รับยกย่องให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนภาคตะวันออกในปี พ.ศ. 2543 สำหรับ ผู้บริหาร โรงเรียนบ้านกิโลสาม ได้รับรางวัล “คนดี ศรีสร้างเก้า” ในปี พ.ศ. 2543 และ ในปี พ.ศ. 2544 ได้รับ “รางวัลภูมิปัญญาห้องถินสาขา การบริหารจัดการ สวัสดิการและธุรกิจชุมชน” จากสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติและ “รางวัล ผู้มีคุณธรรม ดีเด่นตามแนวพระราชดำรัส” จากศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดสระบุรี

ระยะที่ 5: ระบบบทบาทแห่งผู้นำ การศึกษาและบริการสังคม (พ.ศ. 2545 – ปัจจุบัน) จากปัญหาของชุมชนที่ได้รับการแก้ไขไปพร้อมๆ กับการแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษา ของโรงเรียน ได้ทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาและ การบริการสังคมอย่างต่อเนื่องทั้งระดับชุมชนและ สังคมทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โรงเรียนบ้านกิโลสาม ได้กลยุทธ์มาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชุมชน ได้แสดงบทบาทที่โดดเด่นในด้านการเป็นผู้นำ แนวคิดการพัฒนาและบริการสังคม ดังนี้ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา โรงเรียน จึงมีบทบาทด้านผู้นำการศึกษาและการบริการ สังคมในระยะที่ห้านี้ ถือเป็นระยะบทบาทแห่ง

ผู้นำการศึกษาและบริการสังคม ผลที่เกิดจาก การดำเนินกิจกรรมในระยะที่ห้านี้ส่งผล ให้ ในปี พ.ศ. 2545 ผู้บริหาร โรงเรียนได้รับ “รางวัล พระราชนานาการพัฒนาชุมชน” และ “รางวัลครูของชุมชน” จากพระบรมราชโองการ ที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า โรงเรียนบ้านกิโลสาม ได้ใช้หลักการบริหารและ จัดการศึกษารูปแบบใหม่คือ การจัดการบริหาร การศึกษาโรงเรียนควบคู่กับการพัฒนาชุมชน บ้านกิโลสาม ในลักษณะ “การบริหารจัดการ แบบชุมชนมีส่วนร่วม” ด้วยกรอบแนวคิด “โรงเรียนคือชุมชนและชุมชนคือ โรงเรียน” ภายใต้ปรัชญา “การศึกษาคือความเจริญของกิจกรรม” และคำขวัญของโรงเรียนที่ว่า “ความรู้ คุณธรรม นำสังคม” โดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่ใน บริบทของชุมชนบ้านกิโลสาม มาเป็น ปัจจัยในการเสริมหนุนเพื่อการแก้ปัญหาและ พัฒนาในสภาพความขาดแคลนของโรงเรียน ขนาดเล็กและชุมชนยากไร้ในพื้นที่ชนบท สามารถพัฒนาทั้งโรงเรียนและชุมชนให้ก้าวหน้า ควบคู่กันไป ทำให้โรงเรียนและชุมชนมีพัฒนาการ ไปในแนวทางที่ดีตามลำดับ สามารถฟื้นฟูโรงเรียน ที่ทรุดโทรมมาก นักเรียนขาดระเบียบวินัยไม่มี คุณภาพอ่อน ไม่ออกเสียง ไม่ได้และชุมชนขาดเยี่ยงสูง ไร้อาชีพ ไม่มีงานทำ จนประสบความลำบาก ทุกด้าน มีการแก้ปัญหาระดับชั้นทั้งของโรงเรียนและชุมชน อย่างต่อเนื่องจากการบริหารจัดการแบบมี ส่วนร่วมของโรงเรียน ทำให้มีการสร้างองค์ ความรู้ใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา และมีการสร้าง กิจกรรมการเรียนรู้ขึ้นอย่างหลากหลายและ ต่อเนื่อง นักเรียนมีพัฒนาการการเรียนรู้ ที่เกิดจากกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนและชุมชน

ที่สร้างร่วมกันทำให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาชุมชนมีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

3. กระบวนการเรียนรู้ในการจัดการของโรงเรียนบ้านกิโลสามจากการศึกษาวิจัยกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการของโรงเรียนบ้านกิโลสามผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในหัวข้อต่าง ๆ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 พัฒนาการของกระบวนการเรียนรู้จากการศึกษาพัฒนาการของกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการของโรงเรียนบ้านกิโลสามสามารถสรุปพัฒนาการของกระบวนการเรียนรู้ได้เป็น 4 ระยะดังนี้ 1) ระยะเริ่มแรกเป็นระยะที่โรงเรียนได้นำกิจกรรมการเรียนการสอนด้านสิ่งแวดล้อมมาสู่การปฏิบัติจริงด้วยการจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนครั้งที่ 1 ในปีการศึกษา 2541 ครั้งที่ 2 ในปีการศึกษา 2542 มีการจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและอุทิyan แห่งชาติปางสีดา และครั้งที่ 3 ในปีการศึกษา 2543 โรงเรียนเริ่มขยายผลการดำเนินการโดยเชิญโรงเรียนต่าง ๆ เข้าร่วมกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมเครือข่ายเด็กและเยาวชน บทสรุปจากกิจกรรมค่ายทุกครั้งของการสรุปบทเรียนพบว่าปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่นักเรียนให้ความสำคัญคือของขยะ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนได้ทราบถึงปัญหาและผลกระทบของขยะที่มีต่อตนเองชุมชนและสังคมจากบทเรียนดังกล่าวโรงเรียนและชุมชนเองได้ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาขยะที่เกิดขึ้น ดังนี้ในปีการศึกษา 2544 โรงเรียนบ้านกิโลสามได้เริ่มดำเนินการจัดกิจกรรมค่ายมัคคุเทศก์น้อยรักษ์ป่าเพื่อรณรงค์ต้นกล้าต้านยาเสพติด ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายเพื่อปลูกฝังการอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อมและรณรงค์การแก้ไขปัญหาขยะอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด 2) ระยะการพัฒนาบทเรียนที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผ่านมาสามารถสรุปได้ว่ากิจกรรมสามารถสร้างแก่นนำเด็กเยาวชน ครูและผู้ปกครอง ให้เกิดจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการรณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อมได้แต่อย่างไร้ตามกิจกรรมดังกล่าวยังไม่เพียงพอในการที่จะแก้ไขปัญหาขยะที่เกิดขึ้นและไม่มีวิธีการจัดการที่ดีพอ ด้วยเหตุนี้โรงเรียนบ้านกิโลสามจึงได้ผลักดันทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการแก้ไขการจัดการของขยะอย่างเป็นรูปธรรม โดยจัดทำโครงการธนาคารขยะขึ้นมาภายใต้การสนับสนุนเชิงกระบวนการจากสถาบันสร้างเสริม กระบวนการเรียนรู้และวิถีชุมชน จันทวงศ์งบประมาณสนับสนุนจากมูลนิธิชุมชนไทย เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2547 ทั้งนี้โครงการธนาคารขยะมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกให้เด็กและเยาวชนค่าการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รณรงค์ให้มีการบริหารจัดการของขยะให้ลดน้อยลงและนำเศษวัสดุที่มีประโยชน์กลับมาใช้ใหม่ ในรูปแบบต่าง ๆ 3) ระยะการขยายผล โรงเรียนบ้านกิโลสามได้ดำเนินกิจกรรมโครงการธนาคารขยะและบูรณาการกิจกรรมของธนาคารขยะเข้ากับโครงการสังคมสมทรัพย์ เพื่อพัฒนาคุณธรรมครรภ์ชีวิตของโรงเรียนเพื่อให้เป็นรูปแบบการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การจัดการของขยะและการดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ อีกทั้งต่อเนื่องเห็นผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ส่งผลต่อนักเรียน โรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชน โดยตรงดังเห็นได้จากการนำกิจกรรมโครงการธนาคารขยะบูรณาการเข้ากับโครงการสังคมสมทรัพย์ ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนในรูปของเงินทุนหมุนเวียนการปันผลกำไร

กองทุนสวัสดิการ ค่ารักษาพยาบาลและกองทุนเพื่อการศึกษา นอกจากนี้โรงเรียนบ้านกิโลสามยังได้ขยายผลกิจกรรมไปยังโรงเรียนต่าง ๆ เกิดเป็นเครือข่ายโครงการธนาคารฯ จำนวน 6 โรงเรียน 4) ระยะการขยายผลสู่ความยั่งยืน หลังจากที่โรงเรียนบ้านกิโลสามได้ดำเนินการขยายเครือข่ายโครงการธนาคารฯ ไปยังโรงเรียนต่าง ๆ จำนวน 6 โรงเรียน ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหาร ทำการบริหารงานร่วมกัน มีการประชุมแลกเปลี่ยนถ่ายทอดบทเรียนและ ประสบการณ์อย่างต่อเนื่องทุกเดือนเป็นเวลาหนึ่งปีการศึกษาจนนั้น จึงได้มีการสรุปบทเรียนการจัดการธนาคารฯ ที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการจัดการธนาคารของแต่ละโรงเรียนให้มีความยั่งยืนสืบไป

3.2 ขั้นตอนของการบริหาร

เรียนรู้การจัดการธนาคารของโรงเรียนบ้านกิโลสาม จากการศึกษา ขั้นตอนของการบริหารเรียนรู้ การจัดการธนาคารของโรงเรียนบ้านกิโลสาม พบร่วมกับ 5 ขั้นตอนซึ่งแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้ 1) การรับรู้และตระหนักในปัญหา พบร่วมเป็นขั้นตอนเริ่มแรกที่เป็นจุดเริ่มต้นของการบริหาร การเรียนรู้การจัดการธนาคารของโรงเรียนบ้านกิโลสาม กล่าวคือจากการที่นักเรียนมีการรับรู้และตระหนัก ในปัญหายาฯ ที่เกิดขึ้น ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของโรงเรียนและชุมชนทำให้นักเรียนยอมรับว่าปัญหายาฯ ที่เกิดขึ้นสมควรได้รับการแก้ไข การรับรู้และตระหนักในปัญหาของนักเรียนนับได้ว่าเป็นแรงผลักดันที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่ทำให้เกิดกระบวนการในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหายาฯ 2) การคิดวิเคราะห์ปัญหา การที่นักเรียนโรงเรียนบ้านกิโลสามได้รับรู้และตระหนักในปัญหายาฯ ที่เกิดขึ้นแล้วนำปัญหา

ที่รับรู้นั้นมาคิดวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อพิจารณา ว่าปัญหายาฯ ที่เกิดขึ้นนั้นเกิดมาจากสาเหตุอะไร และส่งผลกระทบต่อตนเองต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคมอย่างไร โดยการคิดวิเคราะห์ปัญหาจะเป็นไปในลักษณะที่เป็นทางการ คือ มีการประชุมวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันของนักเรียน ครุวิทยากรแทนน้ำของชุมชนและเจ้าหน้าที่อุทิyan แห่งชาติปางสีดา 3) การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา จากการที่นักเรียนโรงเรียนบ้านกิโลสามได้รับรู้และตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้น และได้ร่วมกับคณะกรรมการชุมชนคิดวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหา ผลจากการวิเคราะห์ ได้มีการกำหนดแนวทางหรือวิธีการ ที่เหมาะสมในการแก้ปัญหามากที่สุด ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวจะสอดคล้องกับบริบท ความต้องการของนักเรียนเหมาะสมกับ ปัญหาของโรงเรียนและชุมชนที่ประสบอยู่ 4) การดำเนินการแก้ไขปัญหา การแก้ปัญหายาฯ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน และชุมชนของนักเรียนโรงเรียนบ้านกิโลสาม ได้เกิดจากการที่นักเรียนมีการรับรู้ในปัญหา เกิดความตระหนักร่วมกันคิดวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน และร่วมกันกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาซึ่งเป็นขั้นตอนที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ในเชิงปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน โดยการดำเนินการแก้ไขปัญหา ขยะที่เกิดขึ้นเป็นในลักษณะของการดำเนินกิจกรรม/โครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหายาฯ ในโรงเรียนและชุมชน โดยเริ่มจากกิจกรรมมัคคุเทศก์น้อยรักษ์ป่า กิจกรรมค่ายวิทยุชุมชนต้นกล้ารักษ์ห้องถัง ค่ายယวนรักษ์สิ่งแวดล้อม ค่ายศิลปะ ดนตรี กีฬา ต้นกล้า ต้านยาเสพติด และโครงการธนาคารฯ

5) การประเมินการแก้ไขปัญหาหลังจากที่โรงเรียนได้มีการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งจะมีการสรุปและประเมิน ผลการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อสรุปผลการดำเนินงานของแต่ละกิจกรรมว่าประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีปัญหานในการดำเนินการอย่างไร เพื่อหาแนวทางการแก้ไขต่อไป

3.3 ลักษณะการเรียนรู้การจัดการขยะของนักเรียน โรงเรียนบ้านกิโลสานจากการศึกษา ลักษณะการเรียนรู้การจัดการขยะของนักเรียน โรงเรียน บ้านกิโลสานพบว่า มีลักษณะของ การเรียนรู้ 2 ลักษณะคือการเรียนรู้ในระบบ โรงเรียน และการเรียนรู้ในวิถีชีวิตซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1) การเรียนรู้ในระบบ โรงเรียน เป็นการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และเรียนรู้จาก หลักสูตรท้องถิ่นที่โรงเรียนและชุมชนพัฒนา ขึ้นมาจากการดำรงชีวิตของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน และมีการบูรณาการกับกิจกรรม โครงการต่างๆ เช่น โครงการสั่งจะสะสันทร์พย์ เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบท่วมจริยธรรม และโครงการ ธนาคารขยะบูรณาการกับการพัฒนาคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร 2) การเรียนรู้ใน วิถีชีวิต การเรียนรู้การจัดการขยะของนักเรียน โรงเรียนบ้านกิโลสาน มีการเรียนรู้จาก 3 แหล่ง ที่สำคัญ ได้แก่ การเรียนรู้จากครอบครัว การเรียนรู้จากชุมชน และเรียนรู้ด้วยตนเอง

3.4 รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ การจัดการขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสาน จากการศึกษาระบวนการเรียนรู้การจัดการ ขยะ ในโครงการธนาคารขยะของโรงเรียน บ้านกิโลสาน พบร่วมรูปแบบสอดคล้องกับ ทฤษฎีองค์การเรียนรู้ ของ Peter M. Senge

ตามหลักการสำคัญ 5 ประการคือ

1) การเป็นนายหน้อตนเอง (Personal Mastery) กล่าวถึงความสามารถในการควบคุม ตนเอง ความอดทน ความมุ่งมั่นนานะ ความเพียร พยายาม ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ไฟเรียนไฟรู้ บุคคลที่มีลักษณะการเป็นนายหน้อตนเอง ได้ จะมีลักษณะเด่น 2 ประการคือความสามารถในการจัดระบบต่างๆ และรู้จักลำดับความ สำคัญ และมีสมาร์ท กับเรื่องที่สำคัญนั้น และเป็นผู้ที่ เข้าใจ โลกตามความเป็นจริงจากการศึกษากิจกรรม ที่ผ่านมา พบว่า นักเรียนมีความเพียรพยายามในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม นักเรียนเข้าใจถึง ปัญหายะ ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม นักเรียน ได้ดำเนินกิจกรรมมัคคุเทศก์น้อยรักษ์ป่า นักเรียน มีความเพียร พยายามและเอาใจใส่ในการแนะนำ นักท่องเที่ยวไม่ให้ทิ้งขยะในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา และต้องการขยายการแก้ไขปัญหายะ ในบริเวณ ที่พื้นที่ที่กว้างมากขึ้น จึงจัดกิจกรรมวิทยุชุมชน ต้นกล้ารักท้องถิ่นขึ้น เพื่อการแก้ไขปัญหายะ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และจากการที่นักเรียน ต้องการแก้ปัญหายะ ที่เกิดขึ้นทั้งที่บ้าน โรงเรียน และในชุมชนด้วยการคัดแยกขยะแล้วนำมาส่งขาย ให้กับธนาคารขยะของโรงเรียน โดยนักเรียนได้มี การเปรียบเทียบแล้วที่ได้ ได้ประโยชน์มากกว่ากัน การขายยะให้กับโรงเรียนถึงแม้ว่าจะได้ราคาเท่ากับ รถที่มารับซื้อของเก่า แต่ผลกำไรที่โรงเรียนได้ จะนำไปใช้เพื่อประโยชน์ให้กับโรงเรียนและนักเรียน โดยส่วนรวมทำให้การขายยะให้กับธนาคารขยะนั้น เกิดประโยชน์ต่อนักเรียนโรงเรียนและชุมชนมากกว่า การขายยะให้กับรถที่มารับซื้อของเก่าซึ่งตรงกับการ เป็นนายหน้อตนเอง ในข้อที่ว่าเข้าใจ โลกตาม ความเป็นจริง และคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม

มากกว่าประโยชน์ส่วนตน นักเรียนมีความรับผิดชอบ และยึดมั่นในบทบาทการเป็นสมาชิกในชุมชน การขยัน มีความเพียรพยายามในการนำขยะจากบ้านมาโรงเรียน รู้จักการแก้ปัญหาถ้าพบว่าขยะมีจำนวนมากเกินกำลัง ของนักเรียนเองที่จะนำมาได้หมดในครั้งเดียวจะ แบ่งขยะนำมาส่งขายโรงเรียนที่จะน้อยและนักเรียน มีความอดทนในการรอเงินจากการขายขยะซึ่งสะสม ไว้ในบัญชี สิ้นปีลงจะรับเงิน

2) ภาพจำลองความคิดหรือกรอบความเชื่อ (Mental Model) กล่าวถึง ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของคน โดยโครงการธนาคารขยะสามารถเปลี่ยนค่านิยม ความเชื่อของคนจากการมองว่าขยะเป็นสิ่งปฏิกูล น่ารังเกียจมาเป็นสิ่งของเหลือใช้ที่มีคุณค่าสามารถ นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์และสร้างมูลค่าได้จึงให้ ความร่วมมือในการนำขยะมาส่งธนาคารขยะและ เข้าร่วมเป็นสมาชิกของธนาคารขยะโดยเกิดจาก ความเชื่อว่าทำธนาคารขยะก่อให้เกิดผลประโยชน์ แก่กลุ่มคนมากกว่า โดยประชาชนนักเรียนครู มี ความเห็นตรงกัน ประกอบกับความเชื่อมั่นและ ไว้วางใจเนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนได้เสียสละและ ทุ่มเทหั้งกำลังความสามารถและกำลังทรัพย์ในการ แก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนมาเป็นระยะเวลาภานาน และเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เปิดโอกาสให้ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินการไปพร้อมๆ กัน โดยยึดหลักว่า โรงเรียนคือชุมชนและชุมชน คือโรงเรียนชุมชนได้ร่วมประเมินความสำเร็จที่ ผ่านมาอย่างต่อเนื่อง และรับประโยชน์ร่วมกัน ทำให้ชุมชนเกิดความเชื่อมั่นในตัวผู้บริหารโรงเรียน ว่าต้องทำได้สำเร็จจึงทำให้โรงเรียน ผู้ปกครองและ ชุมชนให้ความร่วมมือในการเป็นสมาชิกธนาคารขยะ

3) วิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision)

เป็นการสร้างทัศนะของความร่วมมือกันอย่าง ยึดมั่นของสมาชิกในองค์กรและความต้องการที่จะ มุ่งไปสู่ความประณานร่วมกันของสมาชิกทั้ง องค์กร การที่แต่ละคนมีวิสัยทัศน์ส่วนบุคคล (Personal Vision) เป็นไปในแนวทางเดียวกัน จะทำให้องค์กรเกิดความร่วมมือกันที่จะทำสิ่ง ต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด จากการที่ โรงเรียน บ้านกิโลสามา ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้นักเรียนได้ตระหนักรู้ถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ที่มีต่อมนุษย์และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อให้นักเรียนเกิดวิสัยทัศน์ส่วนตนในการเห็นคุณค่าของ สิ่งแวดล้อมผู้บริหารเปิดกว้างทางความคิดและยอมรับ ฝึกความคิดเห็นของสมาชิกและสามารถร่วมกัน สร้างวิสัยทัศน์ให้เป็นรูปธรรมและนำไปใช้จริง ดังโครงการธนาคารขยะที่เกิดขึ้นจากการที่ทุกคน มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน(Shared Vision)ในการที่ต้องการ จัดตั้งธนาคารขยะที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและชุมชน

4) การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม

(Team Learning) อยู่บนพื้นฐานของความ เท่าเทียมกัน มีการรับฟังผู้อื่นด้วยความตั้งใจ ในกระบวนการทำงานของบุคคลที่เกี่ยวข้องใน โรงเรียนบ้านกิโลสามา มีการปฏิบัติงานที่ยึดหลัก การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (TeamLearning) โดย กระบวนการทำงานมีการปรึกษาและช่วยกันแก้ ปัญหา ที่พบในการปฏิบัติงาน สนทนาและ อภิปรายเพื่อร่วมกันค้นหาแนวทางความคิดในการแก้ ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียม กันของสมาชิกทุกคน มีการรับฟังผู้อื่นด้วยความ ตั้งใจ

5) วิธีคิดกระบวนการระบบ (Systems Thinking)

เป็นการฝึกฝนให้มองเห็นความสัมพันธ์

ระหว่างเหตุและผลคิดอย่างเป็นระบบเชื่อมโยง มองปฏิสัมพันธ์ของระบบรู้จักวิเคราะห์มองภาพรวม เป็นการวิเคราะห์แบบองค์รวม จากการจัดกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านกิโลสาร พบว่า โรงเรียนบ้านกิโลสาร มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอนให้นักเรียนได้ฝึกคิดอย่างเป็นระบบ เชื่อมโยง และมองปฏิสัมพันธ์ของระบบ รู้จักวิเคราะห์มองภาพรวมจนนักเรียนเกิดการเรียนรู้ และหาทางแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบนอกจากนี้ โรงเรียนได้นำวัสดุเหลือใช้ (ขยะ) มาบูรณาการ การจัดกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียน ทำให้เกิดการบูรณาการวิชาการต่าง ๆ นักเรียนมองเห็นคุณค่าของขยะว่า นักจากจะนำไปขายได้ แล้วยังสามารถประดิษฐ์เป็นของใช้ของเล่นได้อย่างหลากหลายและที่สำคัญครุยังได้นำเศษวัสดุเหลือใช้ (ขยะ) มาให้นักเรียนได้ฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดจินตนาการทำให้นักเรียนมีการคิดวิเคราะห์เชื่อมโยง คิดจินตนาการ สร้างสรรค์จนเกิดเป็นผลงานตามกระบวนการคิดของนักเรียนซึ่งเป็นกระบวนการสร้างให้นักเรียนฝึกคิดหาเหตุผล เป็นการคิดกระบวนการระบบ (Systems Thinking) (บัญชัดประยุร, 2548)

4. ปัจจัยที่สนับสนุนการเรียนรู้ การจัดการขยะในโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสาร ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ของนักเรียนประกอบไปด้วยปัจจัยสำคัญต่าง ๆ หลายปัจจัยซึ่งแต่ละปัจจัยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้โรงเรียนบ้านกิโลสาร ได้ใช้วิธีการเรียนการสอนโดยการนำประสบการณ์จริง

มาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนด้วยการจัดการเรียนรู้ 4 ด้านคือการเรียนรู้จากการกิจกรรมค่าย การเรียนรู้จากการบูรณาการโครงการเข้ากับกลุ่มสาระการเรียนรู้และการเรียนรู้จากหลักสูตรท้องถิ่น นอกจากนี้นักเรียนยังได้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ในชุมชนโดยโรงเรียนได้ร่วมกับชุมชนจัดกิจกรรมประสบการณ์ในชุมชนและให้นักเรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์ของชุมชนโดยผ่านทางครอบครัว โรงเรียนและชุมชนทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์ที่มีในท้องถิ่นและสร้างความรักความผูกพันให้เกิดในครอบครัวโรงเรียนและชุมชนรักในถิ่นที่อยู่ของตน

4.2 บทเรียนการเพชรปัลปัญหา ร่วมกัน ในอดีตที่ผ่านมาโรงเรียนและชุมชนบ้านกิโลสารประสบปัญหาทั้งในโรงเรียนและชุมชน แต่ในที่สุดทั้งโรงเรียนและชุมชนได้ผ่านพ้นปัญหาต่างๆ เหล่านี้ด้วยความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

4.3 หลักการทำงานแบบมีส่วนร่วม ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (โรงเรียน คือชุมชน และชุมชนคือโรงเรียน) หมายถึง การบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยโรงเรียนนำบริบทของชุมชนมาเป็นทรัพยากรจัดการศึกษา ตลอดจนความร่วมมือด้านต่าง ๆ ของชุมชนขณะเดียวกัน โรงเรียนจะเป็นศูนย์กลางของการประชุม และเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการประกอบอาชีพ การดำเนินกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน

4.4 รูปแบบการบริหารงานของโรงเรียนบ้านกิโลสาร ได้ยึดหลักการบริหาร 3 ประการคือ ลดความกดดัน เพิ่มแรงจูงใจ และแปรรูปความคิด

4.5 การสนับสนุนจากภาครัฐ
เนื่องจากภาครัฐมีนโยบาย เปิดโอกาสให้ โรงเรียนสร้างหลักสูตรจัดการเรียนการสอนให้ สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชน โดยยึดหลักสูตรแกนกลาง 70% หลักสูตร ท่องถิ่น 30% โรงเรียนจึงสามารถนำสิ่งที่มีอยู่ ในท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้อง กับวิถีการดำเนินชีวิตของนักเรียนและชุมชน เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถให้การสนับสนุนการเรียนการสอนได้อย่างเต็มศักยภาพ

4.6 การมีส่วนสนับสนุนของบุคลากร ในกิจกรรมด้านต่าง ๆ การมีส่วนร่วม ของบุคลากรจากภาคส่วนต่างๆ ที่มีต่อการเรียนรู้ การจัดการขยะในโครงการธนาคารขยะของ โรงเรียนบ้านกิโลสาม พนว่าบุคคลที่มีส่วน สนับสนุนในกิจกรรมมาจากการแล่งด้วยกัน เช่น ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้นำแนวคิด ใหม่ ๆ มาเสนอในเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และ เชื่อมโยงบูรณาการ โครงการธนาคารขยะกับสาธารณะ การเรียนรู้นิเทศติดตามความก้าวหน้าและคอย ให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน นอกจากนี้ยัง อยู่ในกระบวนการเรียนในการรักษาความสะอาด นอกจากนั้นครูผู้สอนยังมีส่วนสนับสนุนให้เกิด การเรียนรู้ในการจัดการขยะ โดยจัดการเรียน การสอนบูรณาการเข้ากับโครงการธนาคารขยะ ปลูกฝังนักเรียนทุกวันกระตุ้นนักเรียนเกี่ยวกับ การจัดการขยะอย่างสม่ำเสมอทำให้นักเรียนรู้ว่า การจัดการขยะอย่างถูกวิธีและนำความรู้ที่ได้รับ ไปปฏิบัติที่บ้านอย่างสม่ำเสมอช่วยแบ่งเบา ภาระของพ่อแม่ผู้ปกครองได้ นอกจากนี้ครูยัง รับฟังความคิดเห็นของนักเรียนในการเสนอแนวทาง

แก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ในขณะเดียวกัน พ่อแม่ ผู้ปกครองก็มีส่วนสนับสนุนโดยการสอนให้ เกิดการเรียนรู้ในการจัดการขยะและเห็นคุณค่า ของขยะ และชุมชนเองก็มีส่วนสนับสนุนให้เกิด การเรียนรู้ในการจัดการขยะ ด้วยการที่ชุมชน ชื่นชมนักเรียนที่นำขยะมาฝากธนาคารขยะ และนักเรียนที่ช่วยเก็บขยะในที่สาธารณะ นักเรียนด้วยกันเองก็มีส่วนสนับสนุนให้เกิด การเรียนรู้ในการจัดการขยะโดยนักเรียนบางคน ได้เรียนรู้ระบบ วนการทำงานและความคิดของ เพื่อนที่เก่งกว่าและจุดประกายความคิดของตนเอง ทำให้เกิดการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กันนอกเหนือจาก ที่กล่าวมาแล้วสื่อมวลชนยังมีส่วนสนับสนุน ให้เกิดการเรียนรู้ในการจัดการขยะด้วย เช่นเดียวกันเนื่องจากโรงเรียนมีการจัดป้ายนิเทศ ประชาสัมพันธ์รณรงค์เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่เกิดจาก ขยะรวมทั้งประชาสัมพันธ์หมู่บ้าน ได้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับปัญหาและการ การจัดการขยะอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมออย่างน้อย เดือนละหนึ่งครั้งทำให้นักเรียนเกิดความตระหนักร ในการปัญหาและเกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

4.7 แรงจูงใจที่ได้รับ นอกจากปัจจัย ที่สนับสนุนให้กระบวนการเรียนรู้การจัดการ ขยะประสบผลสำเร็จดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมี ปัจจัยเรื่องแรงจูงใจร่วมด้วยแรงจูงใจที่โรงเรียน บ้านกิโลสามใช้ในการเสริมแรงด้านกระบวนการ เรียนรู้การจัดการขยะของนักเรียน ได้ใช้รูปแบบ แรงจูงใจภายนอก(Extrinsic)ซึ่งได้แก่ค่าตอบแทน จากการนำขยะมาขายที่โรงเรียนซึ่งเป็นในรูปของ เงินปันผลจากหุ้นธนาคาร และเงินสวัสดิการ

ทุนการศึกษา ค่ารักษาพยาบาลและแรงจูงใจภายใน (Intrinsic) ซึ่งได้แก่ การสร้างสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น การสอนของครูให้นักเรียนรู้จักคิดถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากยั่งและแนวทางแก้ไขตลอดจนความสนใจของโรงเรียนที่มีต่อการตอบสนองความต้องการของนักเรียนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และความภูมิใจที่ได้รับคำชมเชยจากชุมชน และครอบครัวซึ่งเป็นสิ่งเร้าที่ให้ผลทางบวก (Positive Stimulus) (B.F.Skinner,1957)

5. การมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชนในการจัดการขยะจากการแก้ไขปัญหาและพัฒนาโรงเรียนตลอดจนชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนได้ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนได้กลยุทธ์เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินการและร่วมรับผลประโยชน์ไปพร้อม ๆ กัน โดยยึดหลักจ่าโรงเรียนคือชุมชนและชุมชนคือโรงเรียน ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาในตัวผู้บริหารโรงเรียนว่าต้องทำได้สำเร็จซึ่งทำให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนเป็นไปด้วยดี ซึ่งการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชนในการจัดการขยะในโครงการธนาคารขยะที่เกิดขึ้น สอดคล้อง กับรูปแบบการมีส่วนร่วมของ Cohenand Uphoff ซึ่งได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ลักษณะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1 การมีส่วนร่วมตัดสินใจ (Decision Making) โดยการที่โรงเรียนผู้ปกครองและชุมชนได้มาร่วมกันคิดหาทางแก้ปัญหา และตัดสินใจเลือกวิธีแก้ปัญหาในรูปแบบธนาคารขยะ

5.2 การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ (Implementation) โดยที่โรงเรียนผู้ปกครองและชุมชนเข้ามาร่วมดำเนินการ เช่น สร้างที่เก็บขยะ ร่วมเป็นสมาชิกเป็นกรรมการและร่วมสนับสนุนบุตรหลานในการนำขยะมาฝากที่โรงเรียน

5.3 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ประกอบด้วยผลประโยชน์ด้านวัสดุ ด้านสังคม และส่วนบุคคล โดยผลประโยชน์ดังกล่าวจะปรากฏในลักษณะที่มีบ้านเรือนสะอาด ชุมชนสะอาด สภาพแวดล้อมดีขึ้นบุตรหลาน มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และชุมชนยังได้ใช้ประโยชน์จากสวัสดิการ 2 ด้าน คือ ด้านเงินกู้ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเงินที่มาจากการขาย และด้านสวัสดิการ เช่น ทุนการศึกษา ค่ารักษาพยาบาล อุปกรณ์การเรียน เป็นต้น

5.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ชุมชนและโรงเรียนมีการร่วมกันประเมินผลโดยผลการประเมินผล พบว่า โครงการธนาคารขยะประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่งดังเห็นได้จากชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่สะอาดขึ้น มีเงินทุนหมุนเวียนประกอบอาชีพ เด็กนักเรียนมีความรับผิดชอบมากขึ้นทั้งในครอบครัวและชุมชน

6. ผลที่เกิดจากการกระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะในโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสามจากการจัดกระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะในโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสาม ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ที่สำคัญ 3 ด้าน ด้วยกันคือ

6.1 ด้านนักเรียน ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างอัตลักษณ์ที่พึงประสงค์ ในตัวนักเรียนเองและยังก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิง

วิชาการด้านกระบวนการเรียนรู้และองค์ความรู้ ด้าน การจัดการขยะจากน้ำยังก่อให้เกิด ประโยชน์ ในด้านเครื่องข่ายการเรียนรู้แลกเปลี่ยน เรียนรู้ ทั้งภายใน และภายนอกโรงเรียน

6.2 ด้านโรงเรียน ได้ก่อให้เกิด นวัตกรรมในการสร้างกระบวนการเรียนรู้โดยการ ใช้ขยะเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนซึ่ง ถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมใหม่ในการสร้างกิจกรรม การเรียนรู้การแก้ไขปัญหาขยะและมีงบประมาณ สำหรับสนับสนุนการเรียนการสอน

6.3 ด้านชุมชนและครอบครัว ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ในลักษณะที่ชุมชนสามารถ ขึ้นนำเรียนรู้ความรับผิดชอบมากขึ้น สภาพ แวดล้อม โดยรวมดีขึ้นอีกทั้งทำให้ชุมชนมีเงินทุน หมุนเวียนที่ได้จากการฝึกเงินออมทรัพย์ ทำให้ ชุมชนรู้จักการออมและทำให้ชุมชนพึงตนเอง ได้ และนอกจากนี้ โครงการธนาคารขยะยังช่วย ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวให้ เกิดขึ้นอีกด้วย

ข้อค้นพบจากการวิจัย

จากการวิจัยกระบวนการเรียนรู้ใน การจัดการจัดการขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสาน มีข้อค้นพบที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1. ในการเรียนการสอนของครู ได้ สร้างบทเรียน ที่เน้นประสานการณ์จริง โดยครูได้ ออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ เพื่อสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้น เช่น ความมุ่งมั่น แนะนำ เพียรพยายาม ความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเองและการ ฝึกเรียน ฝึกซึ้งสอดคล้อง กับคุณลักษณะของผู้ที่มีความสามารถส่วนบุคคล

(Personal Mastery) ตามแนวคิดทฤษฎีองค์การเรียนรู้ของ Peter M. Senge

2. ในการแก้ไขปัญหาของโรงเรียน ได้ใช้วิธีมองหาคุณค่าจากสิ่งที่เป็นปัญหา ดัง ตัวอย่างเช่นการเปลี่ยนมุมมองของคนที่มีต่อ การมองเศษ วัสดุเหลือใช้ (ขยะ) ที่เป็นปัญหา ให้นำกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์รวมทั้งได้สร้างความ เชื่อมั่นและความไว้วางใจของผู้ปกครองและชุมชน ที่มีต่อโรงเรียนเพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการดำเนินกิจกรรม ต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการ ภาพจำalong ความคิดหรือกรอบความเชื่อ (mentalmodel) ตาม แนวคิดทฤษฎีองค์การเรียนรู้ของ Peter M. Senge

3. การสร้างวิสัยทัศน์ในเรื่องใด ๆ ก็ตาม ครู ได้ทดลองให้ประสบผลสำเร็จเห็นเป็น รูปธรรมและทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ จึงเกิด วิสัยทัศน์ร่วมกันในการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้อง กับหลักการการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (shared vision) ตามแนวคิดทฤษฎีองค์การเรียนรู้ของ Peter M. Senge

4. การดำเนินงานของโรงเรียน ได้ เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วม โดยทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มีส่วนในการร่วมคิดร่วมตัดสินใจร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์โดยให้ การแบ่งปันผลประโยชน์นั้นโดยยึดหลักการ โปร่งใส ตรวจสอบได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ ร่วมกันเป็นทีม (Team Learning) ตามแนวคิดทฤษฎี องค์การเรียนรู้ของ Peter M. Senge และหลักการ มีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980 อ้างใน ปริชาติ วัลย์เสถียร และคณะ, 2546)

5. การเรียนรู้ในรูปแบบเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะนำมามีช่วงความคิดที่หลากหลาย เรียนรู้ได้รวด เร็วและก่อเกิดการคิดที่เป็นระบบ ทั้งนี้การเรียนรู้ด้วยรูปแบบเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังกล่าวจะแสดงออกด้วยการรวมกลุ่มเพื่อถกเลียง หรืออภิปรายปัญหาทำให้เกิดการเรียนรู้ในความ เท่าเทียมกัน และการให้เกียรติซึ่งกันและกัน นอกจากนี้การเรียนรู้ในรูปแบบเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้นี้จะช่วยสร้างอัตลักษณ์ที่พึงประสงค์ของ ผู้เรียน ได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เช่น การรับฟังผู้อื่น การให้เกียรติซึ่งกันและกัน การกล้าแสดงออก การคิดอย่างเป็นระบบมีเหตุผลซึ่งสอดคล้องกับ หลักการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (Team Learning) และวิธีคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) ตาม แนวคิดทฤษฎีองค์การเรียนรู้ของ Peter M. Senge

6. การจัดการเรียนการสอนของครู ได้ให้นักเรียนได้ฝึกคิดหาคำตอบด้วยตนเอง ฝึกทักษะการคิดเป็นทีม เป็นเครื่องข่าย ทำให้ นักเรียนเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายแนวคิดและ เรียนรู้ได้เร็วขึ้นตัวอย่าง เช่น การจัดกิจกรรม การเรียน การสอนที่มีหลากหลายระดับชั้น เช่น ชั้น ป.1-ป.6 จะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ เร็วขึ้น โดยเฉพาะในเด็กเล็กจะเรียนรู้ได้เร็วกว่า การเรียนในระดับชั้นเดียวกันและเด็กโตจะเรียนรู้ การเป็นผู้นำ เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้สร้างความ เชื่อมั่นและการเรียนรู้ในรูปแบบค่ายกิจกรรม ระหว่างโรงเรียนจะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้สิ่ง ใหม่ๆ และมีประสบการณ์เพิ่มมากขึ้น และ ได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกัน และฝึกวินัยในตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ เครื่องข่ายการเรียนรู้และ หลักการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (Team Learning) ตาม แนวคิดทฤษฎีองค์การเรียนรู้ของ Peter M. Senge

7. จากการที่โรงเรียนให้ความสนใจ ในความคิดและความต้องการของนักเรียน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และร่วมดำเนินการตามความต้องการของตนนั้น ทำให้ได้รับความชื่นชมจากบุคคลโดยรอบทั้ง จากโรงเรียนและชุมชนถือว่าเป็นการสร้างความรู้สึก ที่ดีทำให้เกิดความภาคภูมิใจในการกระทำการ ตนเองเกิดความกระตือรือร้นซึ่งถือว่าเป็นแรง สันสนับสนุนและจูงใจให้นักเรียนกระทำการดีต่อไป 8. การดำเนินงานได้รับความร่วมมือ จากพันธมิตรจึงนำไปสู่ความสำเร็จ ในการหา พันธมิตร ซึ่งจำเป็นต้องมีดีลักษณะให้เข้าก่อน เช่น การให้ความช่วยเหลือ การให้ความร่วมมือ ในกิจกรรม เป็นต้น ความร่วมมือดังกล่าวจะนำ มาซึ่งการสานสัมพันธ์ในการขอความช่วยเหลือใน กิจกรรมระหว่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการ และแนวคิดของ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และเครือข่ายทางสังคม

9. ในการแก้ไขปัญหาทางการศึกษา ที่เกิดขึ้น โรงเรียนได้ให้ครอบครัวได้เข้ามามี ส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหานี้ องมาจากเหตุผล ที่ว่าทราบได้ที่ครอบครัวไม่เห็นความสำคัญของ การศึกษาก็จะไม่ส่งเสริมสนับสนุนให้บุตรหลาน ได้เรียนหนังสือ

10. ในการจัดการศึกษาโรงเรียนได้ ยึดหลักคุณธรรมนำสังคม โดยในการดำเนิน กิจกรรมทุกกิจกรรมมีเป้าหมายเพื่อสร้าง คุณธรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน

11. การเชิญประชาชนมาร่วมจัด กระบวนการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน โดยทาง โรงเรียนได้มีการทำความเข้าใจ และสร้างระบบ การจัด การเรียนการสอนให้แก่ประชาชน

ให้ชัดเจน ด้วยการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างครู กับประชาชน ชาวบ้านซึ่งจะทำให้เกิดการยกระดับ และพัฒนาเป็นความรู้สากล

12. ใน การดำเนินงานของโรงเรียน โรงเรียนในทุกกรรมผู้บริหาร ได้ร่วมลงมือ ปฏิบัติด้วยเพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นแก่ คณะกรรมการเรียนและชุมชน และในการดำเนิน กิจกรรม ต่าง ๆ นั้นผู้บริหารและชุมชน ได้มี การร่วมกันสร้างมาตรฐานชี้วัดความสำเร็จที่เป็น กลางขึ้นมา ไม่ใช้รูปแบบการแบ่งขั้น เพราะจะทำให้ คน มุ่งเน้นจะการช่วยเหลืออื่ออาทรซึ่งกัน และกันออกจากนี้ ในการบริหารจัดการ ได้ลด ความกดดัน โดยลดภาระงานที่ซ้ำซ้อนเพิ่มเรื่อยๆ จน ใจ แก่บุคลากร และแรร์ความคิดซึ่งกันและกัน

13. ใน การแก้ไขปัญหาของชุมชน ควรต้องมีผู้นำการเปลี่ยนแปลง และผู้นำนั้น ควรมีจิตใจที่พร้อมจะเสียสละ ให้แก่ชุมชนซึ่ง จะทำให้ได้รับความร่วมมือจากชุมชนในการ ดำเนินงานต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

การที่จะสร้างกระบวนการเรียนรู้ ให้เกิดขึ้นนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของ โรงเรียน ต่าง ๆ ที่สนใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้ เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และบริบทของโรงเรียน และชุมชนภายใต้แนวทางการดำเนินการดังนี้

1. ใน การจัดการเรียนการสอน ของ ครูควรยึดหลักคุณธรรม โดยปลูกฝังคุณ- ลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้น ในตัวนักเรียน ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนที่เน้นประสบการณ์จริง โดยจัดให้นักเรียน ได้มีการศึกษา ค้นคว้า

คิดวิเคราะห์ลงมือปฏิบัติและแลกเปลี่ยน เรียนรู้ กับผู้อื่นเพื่อฝึกให้นักเรียน ได้ฝึกกระบวนการ การคิด (เน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหาวิชา) และ สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

2. โรงเรียนควรจัดให้มีการเรียนรู้ ในรูปแบบเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการดำเนินงาน เรื่องต่างๆ ด้วยการจัดเป็นพื้นที่สาธารณะ สำหรับ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อสร้าง ประสบการณ์ ให้กับนักเรียน ร่วมกันโดยทุกคน มีความเสมอภาค เท่าเทียมกัน เปิดโอกาสให้ทุกคน ได้แสดง ความคิดเห็น รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

3. ผู้บริหารควรเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและสร้างประสบการณ์ให้กับตนเอง และทีมงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งความรู้ความเข้าใจและ ทักษะปฏิบัติ เพื่อให้ทีมงานมีความรู้ความเข้าใจที่ เท่าเทียมกัน พัฒนาทีมงานของโรงเรียนและชุมชน อย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์กับโรงเรียน และชุมชน

4. การจัดกิจกรรมในการสร้าง กระบวนการเรียนรู้ และสร้างวิสัยทัศน์ที่ดี ควรจัด อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดวิสัยทัศน์ เกิดจิตสำนึกที่ดี ตลอดไป

5. การเชิญชวน ชาวบ้านเข้ามายังการเรียนการสอน ในโรงเรียน โรงเรียนควร มี การสร้างความเข้าใจให้แก่ ประชาชน ชาวบ้าน โดยต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครู กับ ประชาชน ชาวบ้าน เพื่อให้ครู ได้รับความรู้จาก ชาวบ้าน และ ประชาชน ชาวบ้าน ได้รับความรู้จากครู และร่วมกันนำความรู้ที่ได้มาร่วมกันจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้แก่นักเรียน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำผลของการวิจัยที่ผู้วิจัยได้pubในพื้นที่นี้ไปทดลองศึกษาในพื้นที่โรงเรียนอื่นๆเพื่อการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียนนั้น ๆ

2. ควรนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยไปทดลองสร้างกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่อื่น

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2543). การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด: แนวทางสู่การปฏิบัติ.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

ปัญญา อัศวกุลประดิษฐ์. (2544). การศึกษาเปรียบเทียบการนำแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้มาปฏิบัติระหว่างองค์กรภาครัฐ กับ องค์กรภาคเอกชน: กรณีศึกษาธนาคารออมสิน กับ บริษัทโภแนล ไทยแแสند์ จำกัด. ภาคนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ประชาติ วัลย์เสถียร และคณะ. (2546). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.

กรุงเทพฯ: อุณาการพิมพ์.

ปะนาณ ประยูร. (2548). *Systems Thinking วิธีคิดกระบวนการระบบ*. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).

อคิน รพีพัฒน์, ม.ร.ว. (2548). เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง สังคมไทยกับการจัดการขยะ.

กรุงเทพฯ: มปท.

เอกสารประกอบการสัมมนา . (2548). สังคมไทยกับการจัดการขยะ. กรุงเทพฯ: มปท.

Peter M. Senge. (1990). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the learning organization*.

New York: Doubleday.

Skinner B.F.(1957). *Verbal Behavior*, New York: Appleton Century-Crofts